

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

D R A U G A S

Saturday supplement

1988 m. gruodžio mėn. 24 d. / December 24, 1988

Nr. 251(47)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Kūčios — pasaulio šeimos stalias

Buvo jaudinančios Kūčios, kai prieš vienerius metus Sydnėjaus lietuvių klube prie stalų sėdėjo jaunimas iš kelių kraštų, susirinkęs į Pasaulio lietuvių jaunimo kongresą Australijoje, prisijungęs prie kasmet tuose namuose Kūčias švenčiančių pavienių ir kitų asmenų. Kiekvienas dalyvis atsinešė dovanėlę mainams, kiekviena šalis eglutę papuošė sau būdingu žaisliu.

Bet jaudinanti buvo ir kita aplinkybė. Gero linkėdama, klubo vadovybė ant scenos padengė garbės stalą ypatingiems svečiams — mūsų vyskupui, pirmininkams.

Turbūt nei vienas dalyvių nebuvo girdėjęs, kad per Kūčias būtų ypatingos vietos ar išskirtiniai svečiai. Pagal mūsų paprotį, visi sėdi drauge prie stalo. Bendrumas, vienybė ir broliškumas — seseriška vienybė nors vieną vakarą nugalai bažnytinis, visuomeninis, profesinis ar kitus luomus.

Žmogui ir pasauliui nuolat besikeičiant, kiekviena didžioji šventė sudaro progą giliau to laikotarpio reikšmę suprasti ir ateities kartoms perduoti.

Štai, vietoj viduramžių prasidėjusios, tik vėliau tradiciniu tapusios prakartėlės, bažnyčiose matomi šiuolaikiniai vaizdai — vietoj užgojė prieglobos negavusios šventos šeimos padedamos modernių miestų benamių nuotraukos. Vietoj piemenėlių vargdenėlių — šių laikų varguoliai, badaujantys, nuskriausti. Vietoj angelų pulko — nuotraukos už asmens ir tautų teises įkalintų asmenų, kurie Gerosios Naujienos pranašais tampa. Vietoj trijų karalių — vaizdai įvairių tautų, kurios dar net nėra girdėjusios Jėzaus Kristaus vardo — maždaug 80% žmonijos, iškandčios Dievo paguodos ir šviesos.

Kitur Dievo Sūnaus atėjimo šventei ruošiamasi ne Jėzaus kūdikystės evangelijos turiniu, bet garbingo ir didingo apreiškimo įvaizdžiu: „Štai pasirodė baltas žirgas. Ant jo sėdėjo raitelis, vardu Ištikimasis ir Teisusis; jis teisingai teisia ir kovoja. Jo akys švieta kaip ugnies liepsna, o ant jo galvos daug diademų... Jis apsirengęs krauju permirkusiu drabužiu, ir jo vardas — Dievo Žodis... Iš raitelio burnos ejo dvišmenis kalavijas; jis valdys tautas geležine lazda.

Ant jo drabužio ir ant strėnų užrašytas vardas: *Karaliu Karalius ir viešpačių Viešpats*“ (Apr. 19, 11-16).

Prie įprastinės prakartėlės susirenkame tyliai, nenorėdami Kūdikėlio pžadinti. Dabartinių nuotraukų vaizdai ir galingojo Teisiojo žengimo vaizdai iššaukia visai kitokį jausmą ir gyvenimą, nes prieš mus pastato asmeninį ir bendruomeninį uždavinį Dievo karalystę savo gyvenimo pavyzdžiu skleisti pasaulyje.

Jeigu mokslininkų duomenys tikri, žmogus žemėje gyvena gal du milijonus metų. Tad prieš du tūkstančius metų žmogumi gimęs Dievo Žodis būtų atėjęs žmonijos istorijoje labai vėliai, ligi šiol nuo pirmųjų Kalėdų praėjus vos dviem dešimtosiomis visos tos kelionės. Tačiau, jei mokslininkų duomenys patikimi, ligi šiol tėra gyvenę tiek žmonių žemėje, kiek šiuo metu joje yra, arba pusė visos žmonijos dabar yra gyva. Tai reikštų, kad Jėzus Kristus žemėje gyveno, už mus mirė ir prisikėlė amžių pradžioje, palikdamas mums, jį tikintiems, milžinišką uždavinį.

Mat bažnytiniai arba liturginiai metai tik neseniai tapo biografiniai, nuo Jėzaus laukimo, jo gimimo, per jo kančią ir Šv. Dvasios atsiuntimą. Teologinis vaizdas, tradiciškai kitoks — miręs ir prisikėlęs, Kristus savo Kūnu skleidžia Dievo karalystę visoms tautoms. Šios taikos ir meilės, gailestingumo ir teisingumo karalystės įvaizdis būdavo liturginių metų pabaigoje — didžiosios Šviesos, Viešpaties Apreiškimo šventė. Pakeltus romenišką kalendorių ir Grigaliaus, Trijų karalių (Viešpaties Apreiškimo) ir Kalėdų šventės atsiskyrė. Ir tik Rytų Bažnyčia išlaiko, o Vakarų Bažnyčia bando atgaivinti tą vieną didžią Dievo meilės apreiškimo šventę, teologinę visų tautų ir žmonių vieningo sugyvenimo dar neįvykdytą tikrovę.

Krikščionių ir visų geros valios žmonių uždavinys suvienyti žmogų su žmogumi ir Dievą su žmogumi liečia, aišku, žmonijos dauguma, kuri sudaro antrąjį (komunistinį), tretįjį (besivystantį) ir ketvirtąjį (metinė asmeniškai apyvarta — 100 dol.) pasaulius; turi reikalo su didesne žmonių bei tautų dalimi, kurių teisės suvaržytos; ir su daugia-

„Jums gimė Išganytojas“

Jėzaus gimimas

Luko evangelijoje

ALDONA ZAILSKAITĖ

Per tiek Kalėdų nuo savo vaikystės Piemenėlių Mišiose girdėję Jėzaus gimimo atpašakojimą iš Luko evangelijos (Lk 2:1-20), jį jau mokame beveik atmintinai; tie žodžiai, mums primindami tokią virtinę Kalėdų, yra įgyję gal net magišką galią — jų klausydami, esame ketverių metų vaikas, pirmą kartą jau sužinojęs, kas iš tikrųjų yra Kalėdų senis; vaikas, kuriam procesija su žvakutėmis ir prakartele aptemdytoje bažnyčioje giliai širdin įrežia tą nesuprantamą džiaugsmą, kuris net ir gautas dovanas padaro ypatingesnes, negu dovanos gautos per savo gimtadienį.

Išgirdę Evangeliją, prasidedanti šiais žodžiais: „Anomis dienomis išėjo cesoriaus Augusto įsakymas...“, esame toji pirmų metų studentė, kurios džiaugsmas, giedant „Linksmą giesmę mes užtrauksim“, dar stipriau tvinsta, nes ji gavo gražų kalėdinį atviruką iš ypatingo kolegos ir jis jos širdy gieda kartu su ja. Klausydami Evangelijos toliau ir girdėdami angelų giesmės žodžius: „Garbė Dievui aukštybėse, o žemėje ramybė geros valios žmonėms“, daugelis mūsų gal prisimena pirmąsias karo meto Kalėdas, kai ateities viltys pražuvo, kai nebuvo ko valgyti, kai vieni tegalėjo klausyti tų žodžių, norėdami suvokti jų prasmę tokioje žiaurioje realybėje, bet nesugebėdami, o kiti — supratę, kad tikroji taika ir ramybė yra ne daiktuose, ne savo pačių sukurtose lūkesčiuose, viltyse, net ir ne savos tėvynės žemės grumste, kuris buvo atimtas, o meilėje, kuri ištikima, net per didžiausias audras.

Girdėdami, kaip piemenys grįžo, garbindami ir šlovindami

kultūrių pasauliui, kuriame beveik nebėra viduramžinių „krikščioniškų“ kraštų, o Kristų išpažįstantys pasiskleidę kaip mielės ar sėklos tarp įvairių kultūrų, pasaulėžiūrų, įtakų, tikybų, vertybių.

Kai kurie pamokslininkai teigia, kad Amerika (Jungtinės Valstybės) niekad nežus, nes iš jos kyla istorijoje didžiausios misionieriškos pastangos pačioje šalyje ir visame pasaulyje. Kiti bėgsta, kad šį kraštą ištiktų panaši būklė kaip Vakarų Eu-

Nežinomo lietuvių liaudies dailininko darbas

Prakartėlė (Platelių valsčius)

Dievą, prisimename pirmąsias Kalėdas naujame, svečiame krašte, nustebę, kad, visų savo ateities užsitikrinimų netekę, visos vilties nušutoje, vis vien likome gyvi, gailestingąjo Dievo atvesti į naują šalį naujam gyvenimui, naujomis viltimis, karo žaidžioms dar tvinkčiojant, dar perštint, dar neužgius. Kai kas prisimename, kokią gilią prasmę įgyjo Marijos pagimdytas Jėzaus svečiame krašte (Marija ir Juozapas gi patys lyg ir ištremti iš Nazareto, nes reikėjo tokiu nepatogių laikų leisti didelę kelionę į Betliejų), kai patys, naujavedžiai, sutikome pirmas Kalėdas svečiame krašte su savo naujagime dukrele ar sūneliu. Kai kas prisimena ir pirmąsias Kalėdas su savo vaikaičiais — patiriant naują džiaugsmą, visiems Dievo pažadams mums neįtikėtina išsipildžius.

Todėl, iš vienos pusės, šioji Evangelija gali mums nešti vis naujų įžvalgų ir savo žmogiško gyvenimo paslaptį, bet iš kitos, jei gyvenimas nustojo greitai keistis, jos žodžiai gali, dėl įpratimo, nuroditi ir vieną kartą išpušį padariusios savo prasmės. Tačiau

aplamai Evangelija įgyja savo prasmę ne vien iš mūsų pačių atsineštos patirties ją skaitant, o dar gilesnės, įvairesnės jos galios atnaujinti mūsų gyvenimą ateina iš jos pačių žodžių gilių šaknų Dievo pažaduose ir jo veikime savo tautos istorijoje, žmonėse. Tie Dievo pažadai ir veikimas prasidėjo su jo išrinktąją žydų tauta, pražydėjo pašaukimu visoms tautoms, Jėzui gimus, ir tebeklesti visose tautose, visose kultūrose, visuose kraštuose, Dievo valią vykdančiuose, Dievo taiką ir ramybę nešančiuose jo vaikuose.

Šias šaknis Jėzaus gimimo aprašyme Luko evangelijoje, su kuriomis gal ne visi esame susipažinę, mums padeda atrasti kunigas Raymond Brown savo knygoje *Birth of the Messiah* (Garden City, NY: Image Books, 1977).

Aptardamas bendrą Jėzaus gimimo aprašymą (Lk 2:1-20)

struktūrą, autorius nustebina, pareikšdamas, kad pačiame centre šio aprašymo yra ne pats Jėzaus gimimas, o angelų giesmė: „Garbė Dievui aukštybėse“. Kaipgi? Ogi šitaip: šio aprašymo 20 eilučių pagal jo literatūrinę struktūrą pasidalija į tris dalis, tris poras įvykių. *Pirmąją porą* sudaro Jėzaus gimimo aplinkybės (1-7 eil.): (1) Juozapas ir Marija nukeliauja iš Nazareto į Betliejų vykdyti cesoriaus paskelbtą surašymą. (2) Jiems ten esant, Marijai pagimdžius vaikėlį, ji jį suvysto ir paguldo edžiose. *Antroji pora* įvykių nusakoma angelo apreiškimą (8-14 eil.): (1) Netoliese angelas piemenims apreiškia Išganytojo, Mesijo, ir Viešpaties gimimą, nurodymas jiems suvystytą vaikėlį kaip ženklą. (2) Tada danguje pasirodo pulkas angelų, giedančių Gloria. *Trečioji pora* įvykių nusakoma žmonių atoliapius į šį angelų apreiškimą (15-20 eil.): (1) Piemenys nuvyks-

ta į Betliejų pamatyti šio ženklą ir, rade, kaip jiems angelas pasakė, tai paskelbia visiems. (2) Išgirdusieji šią žinią nuštemba: Marija demisi šiuos dalykus ir dedasi į savo širdį; piemenys grįžta, garbindami ir šlovindami Dievą. Taigi šios trijų vidurinių elementų yra angelų apreiškimas: čia dangus susitinka su žeme, dangaus gyventojai su žemės gyventojais, kai angelai paskelbia Dievo dovaną žmonėms — įvykį Betliejuje ir paaiškina šio nuostabaus gimimo reikšmę.

Baigminis, kulminacinis taškas yra trečioje poroje įvykių, kur pirmos poros įvykių (aplinkybių) veikėjai (Marija, Juozapas, kūdikėlis) susitinka su antros dalies veikėjais — piemenimis, atvykusiais pamatyti, „ką Viešpats mums paskelbė“, ir visi garbina Dievą, nes Jis įvykdė savo pažadus.

Jėzaus gimimo aplinkybės

Pasaulio surašymas. Pirmojoje eilutėje skaitome, kad cesorius Augustas išleido įsakymą surašyti visus valstybės gyventojus (2:1). Graikų originalo žodis „oikumene“ mūsų lietuviškame vertime yra „valstybė“. Bet norint suprasti Luko naudojamą prasmę, pažymint šį įsakymą, reikia atsiminti, kad Jėzaus laikais Romos valstybė jau buvo imperija, apimanti visą žinomą pasaulį. Taigi surašymas nebuvo šiaip sau vienos valstybės vidaus reikalas, o pasaulinis įvykis. Lukui rašant evangeliją, Kristaus bendruomenės jau buvo paplitusios po visus žymesnius Romos imperijos (pasaulio) miestus, t.y., krikščionybė jau buvo pasaulinė. Todėl Lukas ir Jėzaus gimimo laiką įstato į pasaulinį kontekstą, paminėdamas pasaulinio mato įvykį.

Jėzus — tikrasis Taikos Kunigaikštis. Lukas turi tikslą, minėdamas (Nukelta į 2 psl.)

Molotovo-Ribbentropo pakto metinių minėjimas 1988 m. rugpjūčio mėn. 23 d. Vingio parke, Vilniuje.

Nuotrauka Raimundo Urbakavičiaus

Iš septynioliktosios metinės Lietuvių fotografijos parodos, vykusios Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, nuo šių metų spalio 21 iki 30 dienos.

Šiame numeryje:

Kūčios • Jėzaus gimimas Luko evangelijoje • Dramaturgas Eugene Ionesco apie religiją • Pokalbis su Vaidotu Dauniu • Raymond Filip eilėraštis • Jeronimo Kačinsko muzikinė kūryba • Alfonso Dargio paroda • Chicagos teatruose

Antanas Saulaitis, SJ

„Jums gimė Išganytojas“

(Atkelta iš 1 psl.)

damas ir cėsorių Augustą. Jau Luko laikais jis buvo atsimenamas, kaip tas imperatorius, kurį, užvaldydamas visą pasaulį, pirmą kartą pasaulio istorijoje įvedė žemišką taiką: Pax Romana. Ir tai kartinės svarbos įvykis, nes cėsoriaus Augusto valdymo metu pirmą kartą visi jūros ir žemės keliai pasidarė saugūs kelionėms. Cėsoriaus Augusto dėka ne tik šiaip sau žmonės ir mokslininkai, filosofai pradėjo dažniau keliauti, bet krikščionims, dabar jau daugiausia nežydų kilmės, aktualu ir tai, kad ši Pax Romana įgalino ir šv. Pauliaus keliones, kurių dėka daugelis jų bendruomenių ir kilo. Del šių didelių Augusto ne tik karinių-politinių, bet ir kultūrinių nuopelnų, nestebėtina, kad net Mažosios Azijos miestai, viename iš kurių turbūt ir Lukas evangelija rašė, pradėjo švesti cėsoriaus Augusto – Taikos kunigaikščio, gimtadienį, jį net pavadino „viso pasaulio išgelbėtoju“, graikiškai, *sotēr* – išgelbėtojas. *Sotēr* lietuviškai, kalbant apie Kristų, vengiama „išganytojas“.

Tad čia matome, kaip Lukas panaudoja pasaulietiška kontekstą išskirti teologinę tiesą apie Kristų – kad iš tikrųjų jis yra tas, kuris neša tikrą taiką, ramybę pasauliui ir dėl to per jo gimimą šlovę giedoję ne cėsoriaus (kuris save irgi buvo pavadinęs dievo sūnumi), o dangaus kareivių pulkas – angelai, skelbami, kad tikroji ramybė žemės žmonėms ateina per žemės atėjusį Jėzų. Tikrai šventės vėrės gimtadienis yra ne cėsoriaus, o Jėzaus – Mesijo, Izraelio ir visų tautų išgelbėtojo, Dievo Sūnaus.

Pats surašymas yra svarbus įvykis ir Luko bendruomenės pirmūnu, žydų-krikščionių atmintyje. Prieš šį cėsoriaus paskelbtą surašymą įvyko žydų sukilimas, vienas iš serijos sukilimų, kuriuos Roma pagalvau galutinai užgnaužė, sunaikindama Jeruzalę 70 m. po Kristaus. Lukas taipgi panaudoja gimimo aprašymą parodyti, kad ir Jėzaus tėvai nebuvo sukilėliai, o taikūs žmonės, nes jie ramiai vyko į savo kilmės miestą registruotis, kaip cėsorių įsakė. Jėzaus paklusnumą Romos įstatymams Lukas vėliau pabrėš ir Jėzaus kančios aprašyme. Piloto lūpomis net triskart pareikšdamas, kad Jėzus prieš joki įstatymą nenusikaltęs. Lukui rūpėjo savo skaitytojams pabrėžti, kad Jėzus, nors būdamas tikras Izraelio pažadėtas ir jį ilgai lauktas Mesijas, naudojosi veiksminga galia, kuri tačiau joki būdu negali būti laikoma politine.

Gimimas, suvystymas ir edžio. Vos vienu žodžiu paminėjęs Jėzaus gimimą („pagimdė savo pirmgimį sūnų“ [Lk 2:6]), Lukas rūpestingai apibūdina, kaip Marija jį suvystė ir paguldė edžioje. Ir šias detales, kad Marija jį suvystė ir paguldė edžioje, Lukas paminėti net tris kartus šiame gimimo aprašyme: jas savo aprašyme paminėti angelai (12 eil.) ir tada Lukas jas pakartoja kaip ženklą, pagal kurį piemenys Išganytoją atranda ir atpažįsta (16 eil.).

Kodėl Lukas tokį paprastą reiškinį taip įsakmiai pabrėžia? Čia Brown (p. 419), pasitelkęs Senojo Testamento pranašystes (kurios kiekvienam pirmo šimtmečio krikščioniui buvo atminčiai išmokyta krikščioniškos katekizacijos dalis, jei ne nuo mažens sinagogų mokyklose įskiepytas dalykas), mus vėl nustebina. Autorius parodo, kad naujagimio suvystymas ir paguldymas edžioje yra svarbus ne Jėzaus neturtą parodyti, o Izraelio tautos reakcija ir savo Išganytoją nurodyti, užsimenant Senojo Testamento pranašystę. Paguldymas edžioje primena

Laipiai į požemio užėigą Betliejaus laukuose, 1986.

Nuotrauka Algimanto Kežio

graikiškame Senojo Testamento vertime Izaijo pranašystė (Iz 1:3): „Jautis pažįsta savo šeimininką ir asilas pažįsta savo viešpaties edžias, bet Izraelis manęs nepažino; mano tauta manęs nesuprato“. Anot Brown, Lukas, minėdamas šį paguldymo edžioje ženklą ir tai, kad žydai-piemenys atpažino jėzų gulintį savo atpirkėją, nori pasakyti, kad senoji Izaijo pranašystė su Jėzaus gimimu buvo panaikinta.

O užėiga primena kitą, su Jėzaus gimimu panaikintą pranašystę Jeremijo knygoje (Jer 14:8), kurią Jeremijas taiko Izraelio Išganytojų ir Viešpačių: „Kodėl tu esi kaip svetimšalis krašte, kaip pakeleivis, sustojantis užėigose?“ Šiomis detalėmis parodydamas, kad Jėzaus gimimo atveju šios pranašystės tapo atšauktos, Lukas šiam Jėzaus gimimo atveju pasakojimui duoda labai pozityvų, iš tikrųjų džiaugsmingą toną: per Jėzaus gimimą, Izraelio Viešpats ir Išganytojas nebėra svetimšalis savo tautoje; piemenys, tas vargšas, ištikimas Izraelio likutis, jį priima, kaip savą, ir rūpestingai jį globoja geriausiomis joms prieinamomis sąlygomis.

Išminties knygoje (Ism 7:4-5) Saliamonas, turtingiausias Judo karalius, pareiškia: „Aš buvau rūpestingai vystytas ir žindytas, nes joks karalius negali kitaip nuo gimimo pradėti“. Cituodamas Giblin, Brown (p. 420) sumuoja: „Taigi Jėzus gimė Dovydo mieste ne kaip svetimšalis užėigoje, bet edžioje, iš kurių Viešpats maitina savo tautą. Jo suvystymas nesumenkina jo karališkos rolės“.

Angelo apreiškimas – džiaugsmas visai tautai

Piemenys. Nors pastaraisiais šimtmečiais Bažnyčios tradicijoje piemenys buvo laikomi geresniais paprasto žmogaus atstovais negu atvykę išmintiniai Mato evangelijoje (Mt 2:1-17), ir dažnai piemenys net buvo laikomi simboliu nusidėjėlių, pas kuriuos Kristus atėjo (nes neturtingi piemenys, keliaudami su savo bandomis, negalėjo vykdyti įstatymo priesakų). Brown nurodo, kad Luko jo aprašymas čia (2:8-20) ne duoda pagrindo tokioms interpretacijoms.

Luko minimi piemenys ristiškai ne su nusidėjėliais ar paprastais darbo žmonėmis, o su Dievo tau-

tos ganytojo, piemens – karaliaus Dovydo palikuonimis, kilusiais iš jo gimtojo miesto Betliejaus. Kad pirmo šimtmečio žydai (tad ir žydai-krikščionys) laikė Betliejaus piemenis ir jų bandas net savotiškai šventomis, Brown parodo, cituodamas to laiko žydišką aiškinimą, „Mišna Šekalim“ (7:4), kur rašoma, kad tik prie Betliejaus ganomos avys buvo naudojamos aukoms Jeruzalės šventykloje (psl. 421). O vietovė, kurioje avys ganomos, vadinama Migdal Eder, arba Bando Bokštas, minima du kartus Senajame Testamente: Pradžios knygoje 35:21 ir pranašo Mikos knygoje 5:1.

Kai angelai piemenims praneša „džiugią naujieną visai tautai“, kad Dovydo mieste gimė „Išganytojas, kuris yra Mesijas ir Viešpats“, jie eina į Betliejų (Dovydo kilmės miestą), ne Jeruzalę (jo suvienytos karalystės sostinė) žinios patikrinti. Tai dėl to, kad sąryšis tarp Betliejaus ir ateisiančio Mesijo buvo plačiai žinomas pirmo šimtmečio žydų tarpe ir net pasirodo Mikos pranašystėje (Mi 5:1-2), kurią cituoja Matas (Mt 2:5-6).

O Mikos pranašystės kontekstas (jo 4-tame ir 5-tame skyriuje) toks: babiloniečių nuteriota, Jeruzalė lieka pažeminta visų tautų akys. Tačiau Mika primena, kad Jeruzalę žeminančios tautos nežino Viešpaties minčių: Jeruzalės kentėjimai nėra mirtini, o lygintini su gimdyvės kančiomis: kai jai ateisias laikas gimdyti, Viešpats ją išgelbės nuo priešių ir ji pergalės: visos tautos plauks į Jeruzalę-Zioną, Dievo kalną. Tačiau Mikos pranašystėje Jeruzalės rolė perkeliama į Migdal Eder – Betliejų – ten ir bus atstatyta buvusioji karalystė. O pergalę laimėsias valdovas iš Dovydo miesto Betliejaus-Efratos, iš Judo genčių.

Brown supratimu, Mikos pranašystė apie tautų plaukimą į Jeruzalę primena gentių migravimą cėsoriaus paskelbtam surašymui, dėl kurio ir Juozapas atsidūrė Dovydo mieste. Mikos dukart minima gimdyvė primena Mariją, o Mikos minimas karalystės atkūrimas nebe Jeruzalėje, o Migdal Eder – Betliejuje užmena ir Luko prologą žydų piemeniui (o Mato prologą nežydų išmintinui) vykima nebe į Jeruzalę, o į Betliejų Mesijo pamatyti.

Angelo apreiškimas. Ir šis

angelo apreiškimas, kaip ir anksčiau Luko evangelijoje minėti angelo apreiškimai – Zacharijui (Lk 1:11-22) ir Marijai (Lk 1:26-38) – laikosi esminių dieviško apreiškimo bruožų: žmonės, gaunantieji apreiškimą, išsigąsta, angelas nuramina, apreiškia džiugią naujieną, duodamas ženklą: piemenų atveju – kūdikio suvystymą ir paguldymą edžioje. Angelo žinią Lukas apipavidalina Izaijo pranašystės žodžiais: „Mums yra gimęs kūdikis; mums sūnus yra duotas“ (Iz 9:5(6)). Izaijo pranašystėje šis sūnus yra pažymėtas kaip Dovydo sosto paveldėtojas, o jo karališkieji titulai yra Nuostabus Patarejas, Dieviškasis Herojus, Amžinasis Tėvas ir Taikos Kunigaikštis.

Lukas šią pranašystę perima Dovydo sosto paveldėtojų Jėzui nusakyti, tik jis pakeičia Jėzui duodamus karališkuosius titulus, taisy, kuriais pirmieji krikščionys Jėzų atpažino: Išganytojas, Mesijas (Kristus) ir Viešpats. Gi angelų – taikos kareivių, dangaus kareivių – giesmė, angelui pranešus šį nuostabų Dievo kūrimo darbą, atitinka ano laiko žydų literatūroje randamą mintį, kad pamatę, ką Dievas sukūrė, pasaulį tvėrdamas, tą dieną angelai pragydo šlovės ir garbės giesmėmis.

Idomi paralelė, kuri yra randama tikrai šiame Luko evangelijos prologe, yra tai, kad angelai, pamatę naują Dievo darbą, pragydo giesmę, linkindami žemėje esantiems žmonėms ramybės, taikos (2:14); o žemėje piemenys, savo ruožtu atsiliepdami į šią dovaną, išvydę gimusį Išganytoją, garbina, šlovina Dangu, Dievą (2:20).

Atoliepiai į Išganytojo gimimą

Kai piemenys, išvydę kūdikį, visiems žmonėms apsakė, kas jiems buvo pranešta apie šį kūdikį, žmonės stebėjosi (2:18). Tačiau tik Marija dėjos šiuos įvykius į širdį (2:19). Marija Jėzaus gimimo stebėjosi tik vėliau, Simeonui pranašystę išsakius Jėzaus reikšmę Izraeliui ir pasauliui (2:33). Tačiau Jėzaus gimimo dieną tarp jį išvydusių tik viena Marija dėmėjosi, ir atsiminė, kas buvo apie jos Sūnų pasakyta. Kitų, išgirdusių šią gerą žinią, reakcija primena Jėzaus palyginimą apie Dievo žodžio sėjamą sėklą (Lk 8:13): jie, „išgirdę žodį, su džiaugsmu jį priima, bet neturi

šaknų“. O Marija yra iš tų, „kurie klausio žodžio, išsaugo jį geroje širdyje ir duoda vaisių kantrumu“ (Lk 8:15).

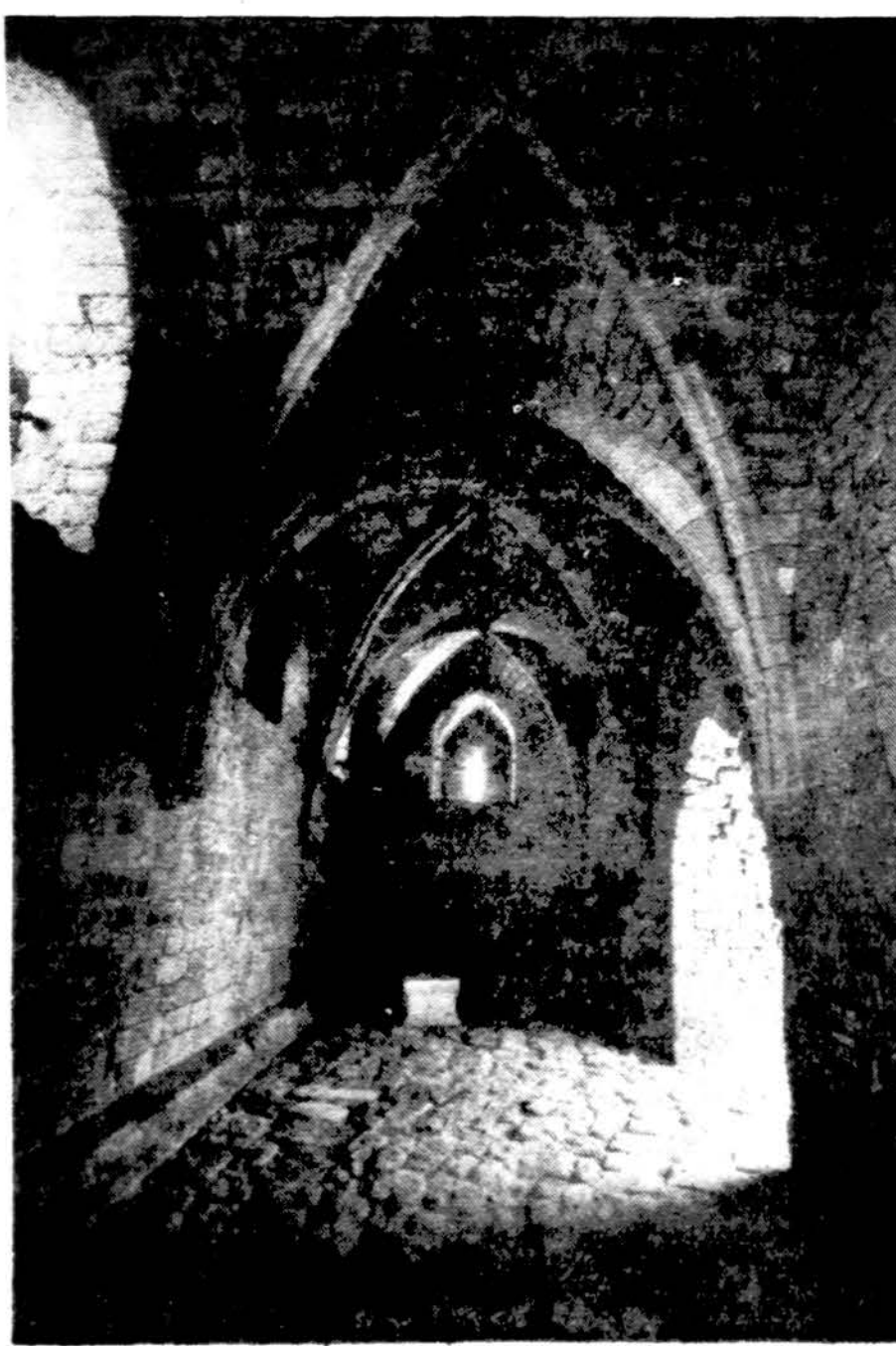
Dėl to piemenys, anot Brown (psl. 429), nelygintini su apaštalais, kurie Dievo žodį skelbė. Piemenys suprato ir paskelbė tik tą, ką jie matė ir ką jiems Dievas pasakė, ir tik savo kaimynams. Po to jie grįžo prie savo bandų, garbindami Dievą. Dėl jų rolės, kaip ją atpasakoja Lukas šiame gimimo aprašyme, piemenys lygintini su Jėzaus pirmtakais, kelio paruošėjais, ne Gerosios Naujienos visai žmonijai skelbėjais.

Tiek Matas, tiek ir Lukas, žinodami, kad suaugusiam Jėzui pasirodžius Pajordanėje ir pradėjus savo misiją Galilėjoje, niekas jo nepažino, todėl ir jo gimimą aprašdami mini, kad pirmųjų Išganytoją išvydusiųjų reakcija buvo ne keliauti po visą pasaulį, skleidžiant šią žinią, o garbinti ir šlovinti Dievą. Žinios skleidimas prasidėjo tik po Jėzaus dangun įžengimo ir Šventosios Dvasios atsiuntimo Bažnyčiai, Kristaus bendruomenei.

Dovydo palikuonio, Dievo Sūnaus – Mesijo gimimas

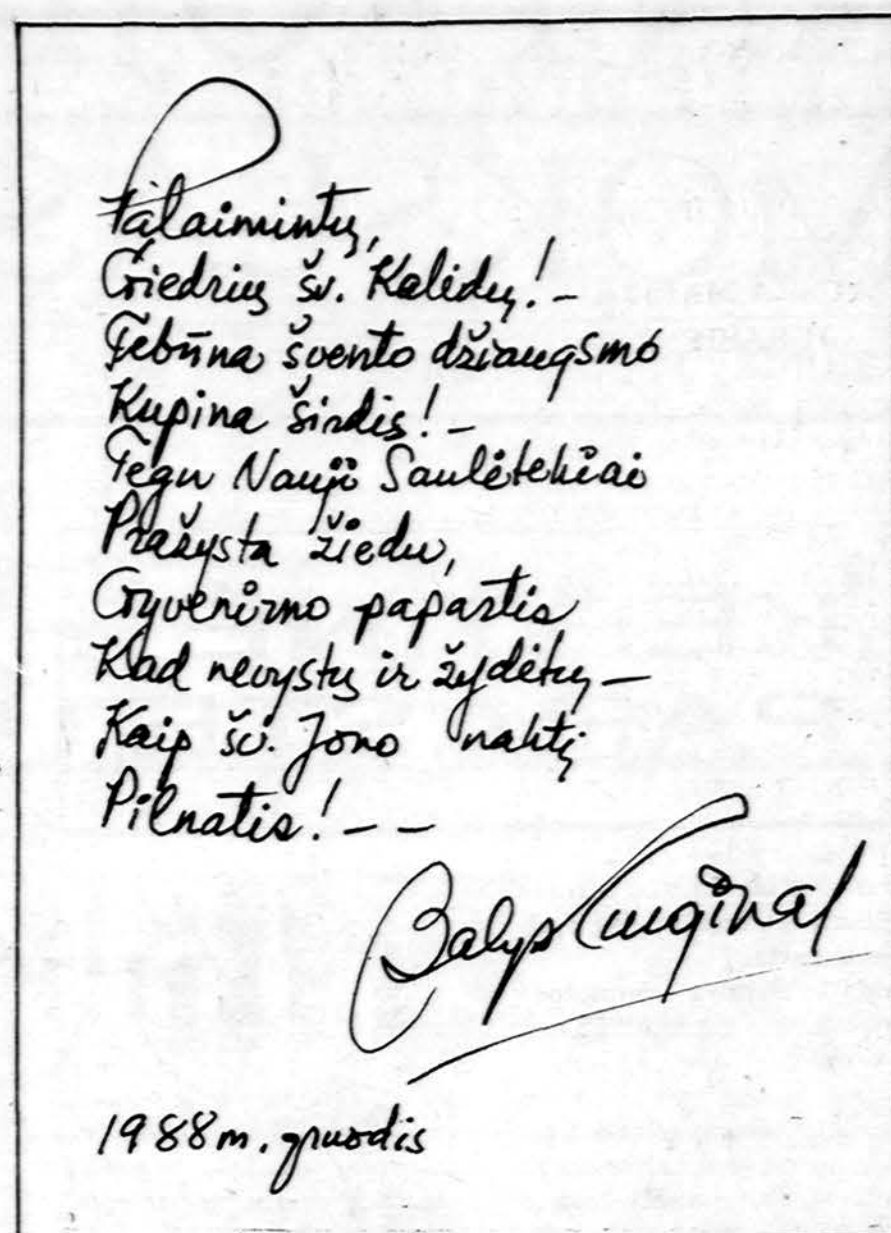
Lukas Jėzaus gimimo aprašyme suglaustai išdėsto svarbiausius Jėzaus bruožus: jis kilęs iš gerojo valdovo, piemens-karaliaus Dovydo gimines. Kaip Dovydas pasižymėjo vargšų, našlių ir našlaičių globa ir teisingumu (72-oje psalmėje), toks karalius ir Jėzus bus. Ir nors, kaip ir pats Saliamonas, puikliausias ir išmintingiausias Izraelio karalius, suvystytas vystyklais, Jėzus ir jį pranoksta, nes jis yra tikrasis Dievo Sūnus, kurio gimimo naktį šlovės giesmę pragydo dangaus pulkai.

Priešingai cėsoriui, kurio taika, nors ir istorinė, ir pasaulinė, vis tiek praeis (ir praėjo, kaip matome), kaip ir visi laikiniai žmonių kūriniai, Jėzus yra tikrasis Taikos kunigaikštis, nes jo nešama taika yra ne žmogiška, ne politinė, o dieviška – amžina ir tikra. Jam gimus, dangus nužengs į žemę, nešdamas žmonėms dangišką taiką, ramybę, o žmonės priartės prie dangaus, garbindami ir šlovindami Dievą. Dėl to, dviem tūkstančiam metų praėjus, pasaulis tebešvencia Jėzaus – tikrojo Taikos kunigaikščio gimtadienį, seniai pamiršęs cėsoriaus.

Karaliaus Erodo pilies liekanos Cezarejoje, 1986.

Nuotrauka Algimanto Kežio

Balys Augina eilėraštis

Todėl, Jėzų pažinę ir supratę, krikščionys net ir karų ir nelaimių teriojamame pasaulyje žino, kad Dievo valia žemei yra taika, ramybė. Ir nežiūrint kaip ilgai tai truks, jie žino, kad Dievo duotas žodis pas jį nesugrįžta bergždžias, nes Dievo tikroji taika prasideda ne politiniais veiksmais, o meilės veiksmiais, kuri istorijos tėkmėje užvaldo vis didesnio skaičiaus

žmonių širdis. Tik meile tebus nugalėtos skriaudos ir nesantaikos, tik žmonių širdyse tegali apsigyventi Meilės-Taikos kunigaikštis.

Todėl, besiklausant Jėzaus gimimo Evangelijos Kalėdų naktį, mūsų širdis užlieja visa mūsų gyvenime patirta meilė, nes švenčiame įkūnytą meilės gimimą.

Ionesco kalba apie absurda, absoliutą ir religiją

Po daugelio metų ir ideologinių barjerų į Lietuvos scenas pagaliau ateina Eugene Ionesco pjesės. Šis prancūziškai rašantis rumunas paprastai siejamas su vadinamuoju „Absurdo teatru“, o Sovietų Sąjungoje buvo dažnai kaltinamas „buržuaziniu nihilizmu“. Tačiau Prancūzijoje kaip tik išėjusi Ionesco knyga *La Quete Intermittente* (Pertraukiamas ieškojimas) paliudija, kad dramaturgas yra giliai religingas žmogus. Jis nepasitenkina tvirtinimu, jog pasaulis beprasmiš, bet visa savo esybe siekia prasmės.

Knygos pasirodymo proga Paryžiaus dienraštis *Figaro Littéraire* (1988.I.11) išspausdino pasikalbėjimą su Ionesco, kuriam jis pasisako apie savo gyvenimą, literatūrą bei religiją. „Jūs pagarsėjote visame pasaulyje“, sako *Figaro* korespondentas, „bet perskaičius jūsų naują knygą, atrodo, kad literatūrinė garbė jums nieko nebereikšima“. Ionesco su tuo sutinka: „Kaip tikintysis, aš galiu pasakyti, kad literatūra neišganė mano sielos“.

Ką jis galvoja apie daugelio rašytojų įsitikinimą, kad literatūra yra nemirtingumo ar amžinybės pakaitalas? „Tai nevykęs pakaitalas“, atsako Ionesco. „Aš ilgą laiką ieškojau amžinybės – absurdiškai, bet be atvangos. Literatūra man ilgai buvo pakaitalu to absoliuto, kurio nėra mano gyvenime. Bet jos man nebeužtenka“.

„Aš tebeprisigendu absoliuto, to kas šventa ir tikra“, toliau kalba Ionesco. „Literatūrinis realizmas nėra tikrovė. Juk mes dar neatradom paties medžiagos pagrindų! Realizmas tėra melaginga literatūros srovė, daug melagingesnė už vaizduotės pasaulį. Vaizduotė neapgaudinėja. Poetas nemeluoja. Jis išranda. Vaizduotė išsemia iš pasamones gelmių vaizdus, simbolius, ženklus, kurie, mano manymu, stovi artčiausiai prie tikrovės“.

„Prieš daugelį metų, kai aš

pradėjau rašyti“, prisimena Ionesco, „mane kankino didelė abejonė. Ar yra Dievas, ar ne? Jei jis egzistuoja, kokia prasmė kurti literatūrą? Jei jo nėra, kam iš viso rašyti? Kitaip tariant, aš geidžiu susisiekti su Absoliutu. Visą savo gyvenimą rašiau pjesę po pjesės, nes nieko kito neišmaniau, bet visą laiką jaučiau, kad būčiau galėjęs nueiti ir kitu keliu, galėjau tapti vienuoliu ar dailininku“.

„Absurdo teatro“ krikštėnais Ionesco laikė Šekspyrą ir, mažesniu mastu, Sofoklį. „Mano pasaulio vizija, kaip ir jų, yra tragiška“, sako jis. „Kartais pagalvoju, ar absurdas, pasaulio iracionalumas iš tikrųjų nėra prasmingas – ar jis nėra dieviškas bandymas... Man dažnai prisimena vokiečių filosofo mintis: „Kodėl, vietoj nieko, kažkas egzistuoja?“. Kaip mes galime sutikti su egzistencija, jos neatmesti? Kodėl Blogis vis laimi prieš Gerį? Ši kova verda nuo patios istorijos pradžios, ir ji dar nesibaigė. Vienintelė viltis – Paskutinis teismas...“

„O literatūra?“ – vėl klausia korespondentas. „Nors aš nemėgstu literatūros“, atsako Ionesco, „jaučiu, kad rašydamas galiu susigražinti bent dalelę vaikystės malonės ir nekaltybės. Tik meilė ir menas man padėjo išlikti. Literatūra ilgą laiką man suteikė tam tikro pasitenkinimo, ir aš su ja koegzistavau. Šiandien noriu nuo jos išsivaduoti ir sugrįžti prie savo nerimo. Man atrodo, kad jei aš pasieksiu savo neviltingą dūgną, man gal vėl pavyks bent šiek tiek pajusti Dievą“.

I klausimą, „kas pastovų mūsų gyvenime?“ Ionesco atsako: „Mistinis išgyvenimas, kaip švento Jono nuo Kryžiaus (nors kas sugeba sekti jo pėdomis). Ir meilė... Jei tokia meilė įmanoma, tada įmanoma ir Dievybė. Žemiška meilė yra dieviškos meilės ženklas“.

j.ž.

„Tautai reikia dvasingumo...“

Pokalbis su poetu Vaidotu Dauniu, kuriamo žurnalo „Menas“ redaktorium

AUŠRA MARIJA
JURAŠIENĖ

Praėjusį spalio mėnesį savaitraštis *Literatūra ir menas* paskelbė, kad kuriamas naujas žurnalas *Menas*, kurio redaktorium patvirtintas poetas Vaidotas Daunys. Parūpo sužinoti, koks bus šio žurnalo pobūdis, koks jo ryšys su Sąjūdžiu. Susisiekėme telefonu su redaktoriumi Vilniuje ir paprašėme jį atsakyti į keletą klausimų. Jam leidus, interviu perdavėme per Laisvosios Europos radiją ir siūlome *Draugo* kultūrinio priedo skaitytojams dmesiu. Juo labiau, kad žurnale kviečiami bendradarbiauti ir užsienio lietuviai.

Vaidotas Daunys – jaunesnės kartos poetas. Jis gimė 1958 metais Rokiškyje. Augo ir mokėsi Rumšiške. 1981 metais baigė Vilniaus Valstybinį universitetą, kur studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. Tais pačiais metais *Poezijos pavasario* antologijoje pasirodė pirmoji didesnė jo eilėraščių publikacija. Vaidotas Daunys dirbo *Pergalės* žurnalo redakcijoje ir vaikų žurnale *Žvaigždutė*. Dabar – kaupia medžiagą naujam žurnalui, kurio pavadinimas *Menas* kol kas dar yra sąlyginas.

Štai mūsų pasikalbėjimas su redaktorium Vaidotu Dauniu.

– Pirmiausia, Vaidotai, prašytume aptarti jūsų būsimo žurnalo pobūdį.

– Tokio žurnalo, koks dabar sumanytas leisti, anksčiau nėra buvę. Šiuo metu mes turime vieną daugiau kultūrai skirtą žurnalą. Tai – *Kultūros barai*. Bet jis labiau publicistiškas žurnalas, skiriamas kultūrininkų veiklai, kūrėjo ir vadinamo vartotojo santykiams. Mūsų gi turėtų būti daugiau tik inteligentiškai skiriamas žurnalas, kuriame būtų skelbiami rimtesnio profilio, fundamentalesni darbai. Čia dalyvautų ir filosofai, estetikai, taigi – jei nebijotume to žodžio – elitas. Tai būtų žurnalas, kurio reikia inteligentiškos rimties pokalbiams. Jis turėtų apimti tris sritis: teatrą, dailę ir muziką. Teisybės pasakius, tuo nesame labai patenkinti, nes kiekviena sfera lauktų vien sau skirto žurnalo. Dailė – savo, teatras – savo ir panašiai. Kadangi šitas žurnalas jau anksčiau buvo prašytas leisti, tai ir susidarė tokia padėtis, kad jis skiriamas ne vienai, o kelioms sritims. Na, ką mes bandytume daryti? Ne formaliai, ne matematiškai po numerį skirti vienai kuriai sričiai, bet ieškoti sintezės, o kartu ir savo programos, savo koncepcijos. Norėtume, kad tai būtų ne apskritai pluralistinis leidinys, o liberalus, redakcijos poziciją turintis žurnalas. Šiuo atveju man labai priimtina *Naujosios Romuvos* tradicija, kuri ilgą laiką buvo nukirsta. Savo metu ji irgi ieškojo išėjimo iš srovių srovėlių, kaip Juozas Kelionis kažkada formulavo. Mes bandytume sintetiškai apžvelgti kultūrą, kurioje vyrauja ne vien menas, bet ir visuomeninė sąmonė.

– Labai sveikintinas užmojis. Bet norėčiau paklausti, kaip jūs konkrečiai išvaizduojate tą galimybę – sujungti Lietuvos ir išeivijos kūrybinę mintį?

– Pirmiausia per asmeninius kontaktus. Su kai kuo jau esame kalbėję. Prašom medžiagą ir siūlom būti mūsų bendradarbiais. Iš rėti rašančių žmonių redakcijoje. Kita vertus, norėtume išeiti iš to uždaro, kuris šiuo metu visoje kultūroje pas mus vyrauja. Mums patiems dažnai atrodo, kad mūsų kultūra iš tikrųjų labai idomi. Bet, kai užmetam akį iš šalies, tai matom, kad ji dažnai idomi tik mums patiems. Taigi mums trūksta žvilgsnio iš šalies, galbūt net – čia vėl šiek tiek ambicingai nuskambės – pasaulinio konteksto, ar greičiau konteksto, kurį galėtų suteikti mums užsienio lietuviai, intelektualai, dalyvaujantys savo kultūrinuose procesuose. Mums įdomu, ką skelbia išeivijos kultūriniai leidiniai; ką daro menininkai – ir tie, kurie atvažiuoja pas mus, surengia parodas, ir tie, kurių mes iki šiol visiškai nepažįstame. Žodžiu, į savo bendradarbių sąrašą norėtume įtraukti lietuvių, gyvenančių užsienyje, tokiu būdu programiškai paliudydami, kad kultūra iš esmės nedalom.

– Taip pat, ambicingai užsimojus, ar užteks kūrybinių pajėgų ir galimybių?

– Be abejo, būti ambicingu – visada rizikinga. Bet kita vertus, be to vargu ar iš viso verta pradėti leisti žurnalą. Viena iš didžiausių bėdų, aišku, yra kūrybinių pajėgų klausimas. Šiaip jau mums visada atrodė, kad jų yra pakankamai. Bet kai konkrečiai imamės leisti conceptualų žurnalą, paaiškėja, kad tų pajėgų trūksta. Žmonės susisuka atskirai sritim. Nėra kultūros visuomenos pojūčio. Tai rimta problema, nes žurnalo kaip tik norime tokio, apjungiančio. Tad nori nenori turėsime ugdyti savo kadrus, tu-

Adomo Mickevičiaus statula prie Šv. Onos bažnyčios Vilniuje.
Nuotrauka Kazio Daugėlos

– O, sakykit, kiek turėsite laisvės lemti žurnalo pakraipą, parinkti bendradarbius Lietuvoje ar užsienyje ir skelbti medžiagą, kokią norit? Kiek būsite priklausomi nuo aukštesnių instancijų, ypač nuo cenzūros?

– Žinote, kol kas, nuosirdžiai šnekančiam, esu pakankamai laisvas. Su cenzūra, taip sakant, kol kas mažai bėdų. Ir, kiek žinau, kiti leidiniai šiuo metu yra kur kas laisvesni, negu anksčiau buvo. Ir kadangi šiuo atveju keliamas uždavinys, kad būtų kuo mažiau spaudimo ir iš viršaus, ir iš šono, taip sakant, ir iš tų instancijų, kurios formaliai šį žurnalą leidžia. Tai kūrybinės – dailininkų, kompozitorių ir teatro veikėjų – sąjungos. Ten šiuo metu iš tikrųjų dirba geri žmonės, ir visi supranta, kad reikia individualaus žurnalo. Laisvo, leidinio, palaikančio tai, kas šiuo

karto noriu pasakyti, kad nedarysim formalios redakcinės kolegijos, kaip iki šiol žurnaluose yra. Sudarysim tiesiog bendradarbių sąrašą. Tų bendradarbių sąraše turėtų būti žmonės, kurie sutiktų mums rašyti, siųsti medžiagą, padėti. Taigi su užsienio lietuvių kol kas patikimiausias kelias bendrauti yra per asmeninius kontaktus.

– Ar esate jau subūrę redakcijos branduolį?

– Jau yra branduolys, kuris šiuo metu, nors etatiškai nedirba žurnale, bet visuomeniškai padeda jį rengti. Tai iš esmės jaunimas, nes jis daugiausia turi entuziazmo. Jaunimo šiuo metu galima pasikliauti: dirbame kol kas nelengvomis sąlygomis. Žurnalo atsakingu sekretoriumi dirbs Gediminas Butkus.

– Sakykit, Vaidotai, o koks jūsų žurnalo ryšys su Sąjūdžiu?

– Ryšys tiesioginis, nes Sąjūdžio idėjos ir yra tas įkvėpimas, kuris mus palaiko, šiuo metu rengiant žurnalą. Kartu mes manome, kad ir Sąjūdžiui reikia konstruktyvios, inteligentiškos kalbos. Mes galvojame, kad, keldami problemas, kurios rūpi kūrybinei inteligentijai, mes irgi galėtume prisidėti prie to Sąjūdžio idėjų, kurios šiuo metu Lietuvoje plinta.

– Tiesiai kalbą apie Sąjūdį...

metu pas mus vyksta.

– Bet, praktiškai kalbant, ar reikės jūsų žurnalui eiti per Glavlitą?

– Be abejo, kad egzistuoja tam tikros valstybinės paslaptys, kurios šiuo metu apibrėžiamos vis siauriau. Bet, man atrodo, kad meno žurnalui, kuris nagrinės meno problemas, šiuo požiūriu bus kur kas lengviau.

– Ar sieksite užpildyti ir vadinamąsias „baltąsias dėmes“ mūsų kultūros istorijoje? Ar žadate skelbti ir labiau kontroversinę medžiagą?

– Be abejo, vienas iš būtinų reikalavimų, žvelgiant į kultūros reikinius, tai alternatyvų užaštrinimas, kontroversijų užaštrinimas. Tad, iš vienos pusės, mums daug padės ir palikimas, kuris laukia savo eilės. Čia prisiminsiu ir Maceiną, ir Vorobjovą, ir Baltrušaitį, ir tuos žmones, kurie šiuo metu dirba užsienyje. Ir vertimus iš užsienio kalbų. Žodžiu, visa tai padės alternatyviškai pažūrėti į reikinius, kurie šiuo metu pas mus vyksta. Tad tokiu būdu bandysime užpildyti tas vadinamas „baltąsias dėmes“.

– Ar jau esate numatę sausio mėnesio, t.y. pirmojo žurnalo numerio temas?

– Pirmasis – sausio – numeris turėtų būti daugiau programinis-reklaminiis, zonuojantis tas temas, kurias mes nagrinėsime visus kitus metus. Toliau varsiu, kovo, balandžio mėnesių numeriuose artimiausios, vyraujančios temos turėtų būti: menas ir religija; menas ir tautiskumas; menas ir tauta; atskira tema – kičas ir panašiai.

– Ar esate jau subūrę redakcijos branduolį?

– Jau yra branduolys, kuris šiuo metu, nors etatiškai nedirba žurnale, bet visuomeniškai padeda jį rengti. Tai iš esmės jaunimas, nes jis daugiausia turi entuziazmo. Jaunimo šiuo metu galima pasikliauti: dirbame kol kas nelengvomis sąlygomis. Žurnalo atsakingu sekretoriumi dirbs Gediminas Butkus.

– Sakykit, Vaidotai, o koks jūsų žurnalo ryšys su Sąjūdžiu?

– Ryšys tiesioginis, nes Sąjūdžio idėjos ir yra tas įkvėpimas, kuris mus palaiko, šiuo metu rengiant žurnalą. Kartu mes manome, kad ir Sąjūdžiui reikia konstruktyvios, inteligentiškos kalbos. Mes galvojame, kad, keldami problemas, kurios rūpi kūrybinei inteligentijai, mes irgi galėtume prisidėti prie to Sąjūdžio idėjų, kurios šiuo metu Lietuvoje plinta.

– Tiesiai kalbą apie Sąjūdį...

Kokios, sakykit, Sąjūdžio dvasinės varomosios jėgos?

– Sąjūdis, kaip aš jį suvokiu, man siejasi su dvasingumu. Tai iš tikrųjų dvasingas sąjūdis, kuriam svetima agresyvumas, ekstremizmas. Man atrodo, kad Sąjūdžio dvasingumas susijęs su tuo, kad jį įkvėpė, jį skatina ir vadovauja inteligentija, kuriai būdingas racionalumas ir dvasinis požiūris. Dalyvauja rašytojai, dailininkai, kompozitoriai, filosofai. Tai reikšmingas mūsų judėjimo pobūdis, kuris ko gero vakariečiui būtų svetimas. Vienas jų stebėjosi, kad rašytojai taip veliasi į politiką...

– Nepasakyčiau, kad tai būtų visai nebūdinga Vakarų Europos rašytojams. Greitosiomis prisiminsiu, Camus, Sartre... Heinrich Boell ar Guenther Grass... Lietuvoje pastaraisiais dešimtmečiais – kitas reikalas. Lietuvių kūrybinę inteligentiją greičiau galima kaltinti konformizmu, nei per dideliu aktyvumu... Ar jums neatrodo, kad kūrybinę inteligentiją tik dabar vadvojasi iš ilgų metų konformizmo?

– Iš esmės, taip. Visame tame judėjime esama dozės atgalios ir atpirkimo laukimo. Tai visiškai suprantama: tiek metų daugelis negalėjo pasakyti, ką nori, arba taip, kaip nori. Tačiau vargu ar visiems be išimties galima taikyti konformizmo priekaištą. Čia polemiskais dalykais. Klausimas, ar rašytojas buvo prisitaikęs prie unifikuojančių mąstysenos formų, ar jis ieškojo kitų laisvės formų. Tas laisvės pojūtis inteligentijai visada buvo svarbus, tik ji, pasak Maceinos, ieškojo kitų laisvės skleidimosi būdų būtinybės erdvėje, tam tikromis istorinėmis sąlygomis. Prisiminkime Tomo Venclovos žodžius, kalbant apie tam tikrą poeziją, kad susiformavo metaforiškas, kuris leido kalbėti apie tai, ką kitaip buvo neįmanoma išsakyti. Tokio kalbos būdo neįmanoma vienu metu pakeisti, nes toks kalbėjimas tapo gyvenimo būdu. Tad žmogus tebekalba ta kalba, kuria anksčiau kalbėjo. Tuo tarpu visuomeninėje, ekstensyvioje aplinkoje reikia jau kitokio kalbėjimo būdo. Čia kyla tam tikras naujos rūšies konfliktas, kurį labai aštriai jaučia šiuo metu poetai. Taigi noriu pasakyti, kad daug buvo ir nekonformistinio kalbos būdo. Tačiau čia viskas sąlyginas, nes sunku vienaip gyventi poezijoje, kitaip – gyvenime.

– Kalbėjome daugiausia apie Sąjūdį ir kūrybinę inteligentiją. Bet, sakykit, kodėl paskui inteligentiją masiškai eina visų sluoksnių žmonės? Kas skatina tautą jungtis į Sąjūdį?

– Man atrodo, daug kas prisideda... daug veiksnių. Kad ir tai, jog gyvenam amžiausio pabaigoje... ta apokaliptinė nuojauta, kuri kiekviename žmoguje slypi kiekvieną dieną ir kiekvieno amžiaus gale. Kad esama kažkokio vienintelio šanso, kurio negalima išleisti iš rankų. Be to, kiekvienoje šeimose pas mus yra bent vienas žmogus – arba žuvis pokario metais, arba suluosintas vėliau, arba ištremtas į Sibirą, arba kare žuvis. Lietuvoje kiekviena šeima turi tokį skaudulį... Sąjūdžio noras – neįleisti iš rankų šio šanso ir būtinybė – nepasiduoti stichijai, chaosui. Tautai reikia dvasingumo. Dvasingiausi žmonės – inteligentai ir dvasininkai, kurie šiuo metu savotiškai sugrįžta iš dykumos. Todėl masių didžioji dalis pritaria šiai nuotakai ir eina drauge.

– Širdingai ačiū už pokalbį. Ir sėkmės jums gražiam darbe. Sekmės naujam žurnalui!

• Raymond Filip yra lietuvių kilmės Kanados poetas, iki šiol išleidęs tris poezijos knygas, novelių rinkinį. Lietuviški jo eilėraščių vertimai, paruošti poetų Henriko Nagio, Živilės Bilaitės, Editos Nazaraitės, yra buvę spausdinti *Metmenų* žurnale ir *Draugo* kultūriniame priede.

Ada Sutkaviene
Kalėdų motyvas

Raymond Filip

KŪČIOS

Karaliams stalas padengtas –
Visas pasaulis kviečiamas.

Visgi meilės šventė –

Tartum kalėdinės eglaitės prie altoriaus – nyksta.

Belieka tik neuždegta žvakė.

Plotkelė, dvylika patiekalų: žuvis, skanėstai.

Ir tamsa.

Ceremoniją stebi

Keistai atsiradę dvylika apaštalu.

Pasitikis savim, šv. Paulius atsakinėja

I laiškus, lyg būtų reklamų viceprezidentas.

Skanautojų paskirtas abejojantis Tomas

Pirmiausia ragauja aguonų desertą – užtikrinti –

Patiekalas skirtas valgiui,

Ne rūkymui.

Judas, Petras ir kiti vyrai

Glaudžiasi virtuvėje, besiginčydam

Apie grynumą vienuolyno medaus.

Erzindami linki citriną rytį per amžius.

Nuogi Adomas ir Ieva, nesigėdindami tiso miegamajame,

Mąstydami apie auksas obuolių tyrės kainas.

Išgyjuoja daugiau šventųjų,

Kryžius palikdami priangui.

Šv. Augustinas prisipažįsta turis silpnę

Religinei juodųjų muzikai ir „sielos maistui“.

Šv. Pranciškus žaidžia arkliuką su vaikais;

Jo apsiausto kopione – kūdikėlis lyg gūžyje.

Akvinietai ir Martynas Liuteris rankom imasi

Svečniai.

Lydimos Juozas Arkieta,

Kankinės moterys atjoja

Ant rožinių žirgų

Nuo miglotų bazilikų sienų;

Nuo didžiųjų viršūnės.

Drugiai ir kandys

Veržiasi iš jų burnų.

Net vegetaras Višnu

Aštuoniomis rankomis atrieda

Vogėiom paragauti vinigreto.

Mahometas įskrenda ant persiško kilimo

Su keptų pupų piramide lėkštėje.

Buda, Kalėdų Senelio kostiume,

Juokiasi i tuščią veidrodį.

Maironis, Donelaitis, Strazdas:

Skubriosios plunksnos, pasirengę rašytojai –

Sėdi už šv. Jurgio, jojančio drakonu namo,

Su išgelbėta nuo šalčio Mergele Marija

Pievoj, priešais jos grotą,

Sudėtą iš Šiluvos ir Liurdo akmenų.

Dievas, absurdo dalyvis,

Juokauti gali.

It sniegas ši vakarą švelniai krenta angelai.

Per šimtmečius surinktos visos dorybės

Susilieja su baltumu.

Iš anglų kalbos vertė Edita Nazaraitė.

Šv. Mišios Kauno katedroje, kurias aukėjo kardinolas Vincentas Sladkevičius 1988 m. rugsėjo mėn. 25 d.
Nuotrauka Kazio Daugėlos

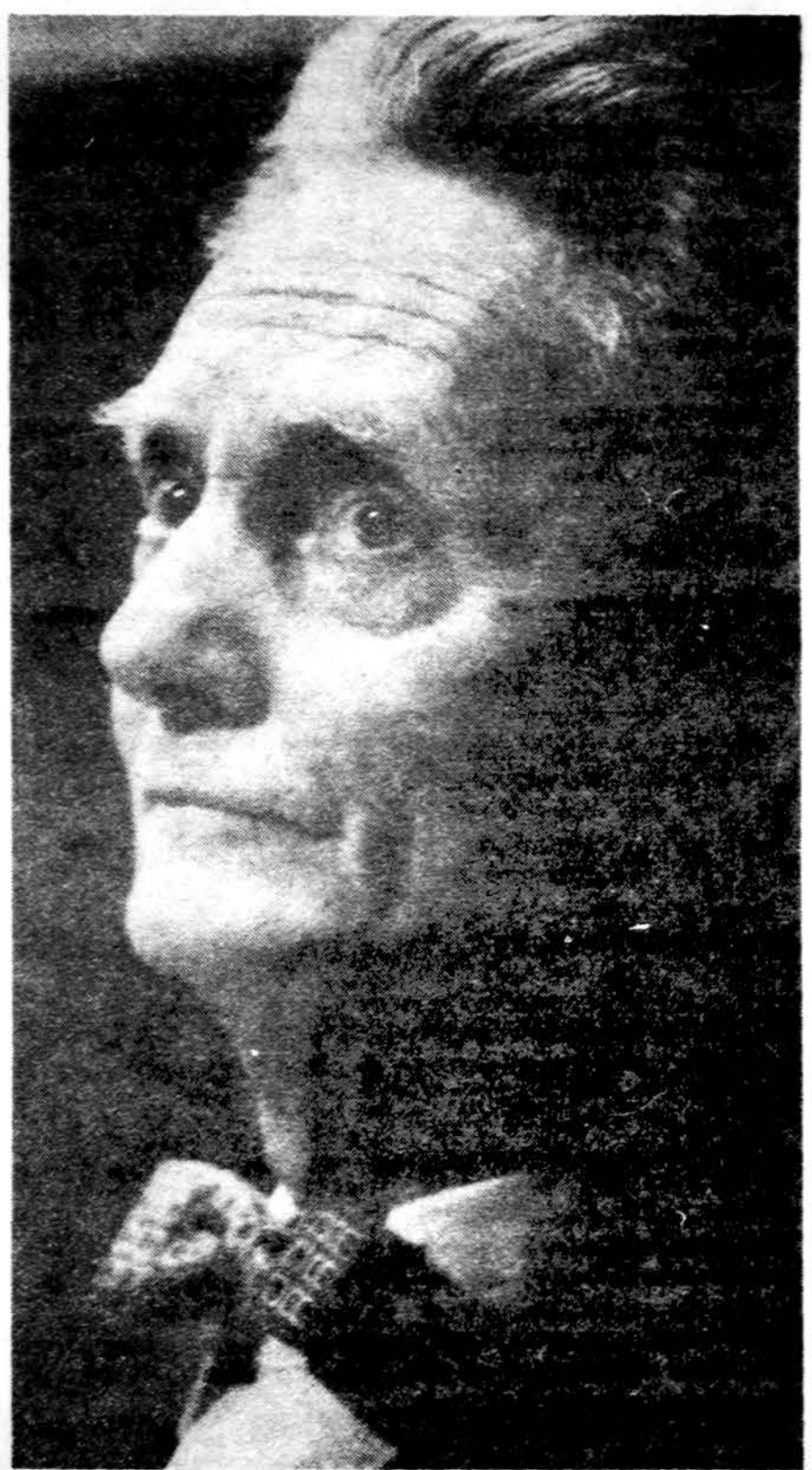
Jeronimo Kačinsko kūrybinė rugiapjūtė amžiaus brandoje

Jo kūrinių koncerto
Bostone proga
STASYS LIEPAS

Nuolankiai dėkodamas Aukščiausiam, kompozitorius Jeronimas Kačinskas nūnai išgyvena sveikatos patvarumo giedrinamas ir savo kūrybos augimo bei jos populiarėjimo įprasminamas dienas. Gražiu įvadu į jas buvo jo kūrybos didysis koncertas Bostono Berklee muzikos kolegijoje (1987 m. balandžio mėn. 15 d.), surengtas jo aštuonių amžiaus dekadų jubiliejaus išvakarėse.

Nuostabiū lemties lėmimu į tą jubiliejaus entuziastingu atliepianį įsijungė ir Lietuva. Mat, gaiviam vėjeliiui joje papūtus, jubilato politinė ir kūrybinė reabilitacija tėvyneje praėjusių metų pabaigoje išpūdingai praskambėjo sekmingu jo kūrybos autorinio koncertu Vilniuje (gruodžio 9 dieną), po trijų dienų pakartotu ir Kaune, kurį artimoje ateityje ketinama atlikti ir kitose Lietuvos vietovėse. Taipogi kompozitoriaus užmegzti artimi asmeniniai ir korespondenciniai kontaktai su Lietuvoje kuriančiais kompozitoriais V. Laurušu, J. Juzeliūnu, F. Bajoru, V. Balakausku, V. Švedu ir kai kuriais muzikologais vis labiau jų kartojamais jam kvietimais brandina jo stiprėjanti ryžta apsilankyti Lietuvoje. Tad šitokiame, sakyčiau, giedriame šviesėjanti aplinkybių kontekste šių metų gruodžio 4 dieną Bostono Lietuvių piliečių klubo salėje įvykęs naujas garsėjantio emerito profesoriaus kūrybos koncertas kėlė ne tik bostoniečių, bet ir tolimesnių kolonijų lietuvių visuotini, gyvą susidomėjimą.

Šio koncerto struktūrą planuojant, greičiausiai programos pavainirimo motyvas nulėmė koncertą pradėti subtiliojo Antonin Dvorak Piano D major kvarteto

Jeronimas Kačinskas

Nuotrauka Vytauto Maželio

Allegro moderato ir Andantino dalimis (smuikas — R. Mao, viola — L. Susłowicz, violončelė — H. Zore ir pianinas — Jeronimas Kačinskas). Grakštus kūrinyss švys-

telėjo darniu ansambliu susigrąžinti, ypač Jeronimui Kačinskui briliantiškai žaizaruojant prie pianino.

Po šito solidaus įžanginio nu-

merio visas tolimesnis koncertas buvo skirtas vien Jeronimo Kačinsko kūrybos išryškinimui. Beje, kokiam silpniam vidutiniškam kompozitoriui toks sustatymas gretinam su didžiuoju Dvoraku virstų visiškai nublankimo pavojumi, tačiau su Kačinsku taip neatsitiko: jis po Dvorako žygiavo, nenustojęs skruostų ružavumo!

Jo kūrinių koncertą pradėjusi naujojo Trio (1984) pirmoji dalis „Pasakojimas“ (fleita — M. Marvuglio, violončelė — H. Zore ir pianinas — Jeronimas Kačinskas) itin pakiliai praskambėjo, imponuodama originalia ir pajėgia kamermine sudėtimi bei brandžia kompozicine technika.

Šiltiems aplodismentams nuričius, scenon vėl sugrįžo M. Marvuglio (fleita) ir H. Zore (violončelė). Prie jų dar prisijungė R. Mao (smuikas) ir L. Susłowicz (viola). Šia sudėtimi dabar atlikta rapsodija „Lietuvoje“ (1980), sekmingai grota Baranovo festivalyje Lenkijoje 1986 metais. Jos pagrindas — lengviau ar sunkiau beatpažįstami lietuviškos folklorinės tematikos atspindžiai. Buvo įdomu pasekti mūsų liaudinių elementu, perleistu per kompozitoriaus kūrybinės intuicijos prizmę, galutinės kristalizacijos raidą rapsodijos lapuose.

Toliau kamerninės muzikos programą savo vokalinio įnašu atnėmė ir pajvainirino solistė Ona Aleksaitė (sopranas), padainuodama Nebuvo ir nebus (1986) — žodžiai Jono Rūtenio, Beržas (vienas pirmųjų Jeronimo Kačinsko kūrinių) — žodžiai Juozo Tysliavos ir Gimimo giesmė (1986) — žodžiai Stasio Santvaro. Gražiai čia pasirodžiusi solistė palaipsniui auga į imponantišką mūsų dainos meno pajėgą. Jos padažnėję pasirodymai vis labiau profesionalėja, repertuaras auga bei įvairėja, ir net tokioje, kaip ši Kačinsko dai-

nų pyne, stilistiškai sunkokoje programoje bemaž niekur net sporadiškai nebeišlindo tembrinio nelygumo bei techniško neišbaigtumo epizodai.

Po pertraukos Berklee muzikos kolegijos varinių instrumentų ansamblio, diriguojamas paties kompozitoriaus Jeronimo Kačinsko, pirmiausia pagrojo trumpą procesinės muzikos gabalą Confirma hoc. Tai praskambėjo lyg triukšmingai masyvus perėjimas į koncerto centrinę atrakciją — Berklee muzikos kolegijos mšriojo choro pasirodymą.

Nedidelėje Piliečių klubo salės scenoje šiaip taip sutalpinatas, net ligi pat salės grindų nutįsdamas, didysis Berklee choras, diriguojamas profesorės Anne Peckham, akompanuojamas K. Wilczewski ir vietomis minėto varinių instrumentų ansamblio programiškai paremiamas bei sustiprinamas, dabar atliko kantatą Deus, qui inter regales (1984). Ispūdis iš chorinio vokalo didelis: choras gieda su masyvia jėga, švariai, dinamiškai ir išlygintai. Gaila tiksliai, kad turbūt dėl erdvinio neįbalansavimo salėje prie dešinės sienos įkurdintas varinių instrumentų ansamblio santykių su puikiu choru kai kada būdavo akustiškai per stiprus. Beje, ši kantata gana įdomi ir kompoziciniu atžvilgiu: įvedimas modernesnių priemonių ne kiek nepažeidžia jos bažnytinio orumo ir gėmės, tik suteikia jai šviežią, originalesnį atspalvį. Kantata smigo klausytojų širdys, ir jie atsilygino atliekėjams nuširdžiais plojimais.

Na, o galop visą koncertą didžiausiu pasisekimu apvainikavo jai, rodos, virtusios Kačinsko kūrinių koncertuose „arkliukais“ dvi lyrinio žavesio kupinos jo dainos: Suskambėjo (1946) — žodžiai Motiejiaus Gustaičio ir Esi, dangau (1947) — žodžiai Bernardo Brazdžionio. Jomis buvo pasiekta

klausytojų entuziazmo kulminacija. Choras, jo dirigentė profesorė Anne Peckham ir išauktas šio koncerto kaltininkas profesorius Jeronimas Kačinskas pilnos klausytojų salės buvo pagerbti ilgai trukusiomis ovacijomis.

Šis, kaip ir kiti Jeronimo Kačinsko autoriniai koncertai, vis pateikia duomenų analizei tu gairių, pagal kurias vystėsi jo kūrybinis kelias. Po pirmųjų karštos jaunystės bandymų, kuriais jis šturmo anuometinio muzikinio avangardo avangardus (čėkų profesorius A. Habos ketvirtatonišės sistemos mokinių — pirmųjų tarpe), jo kūrybos stilius ilgainiui vis labiau pasuko sintetine kryptimi, totaliai nepasivergdamas vienai kuriai srovei, bet pagal programinę kūrinių prigimtį pasirinkdamas bei sintetiškai jungdamas įvairių mokyklų (romantinės, impresionistinės, ekspresionistinės, dvylikatoninės, serialinės, atematinės ir t.t.) išliekančios vertės elementus. Gal pasirinktas sintetinis kelias yra per daug išmintingas, bet ir jis vienas savaime didžiųjų veikalų nesukuria. Talento aštrumą bei produktyvumą gal dar daugiau lemia specifinių gyvenimo aplinkybių įtaka. Reikia reikšmingų dvasių sukrečiančių aplinkybių, kurios apverstų tą pilkąją, dvasios polėkius niveliuojančią kasdienybę, sustiprindamos talento asmenis, įkaitindamos kūrybinės inspiracijos žaizdrą.

Kaip tik šitokių aplinkybių subrandintų įvykių gaivalingas srautas šiuo metu užliejo mūsų brangiąją tėvynę. Tad iš paties širdies gelmių mums visiems veržiasi linėjimai mūsų kūrybingam Maestro, kad laisvėn trykštančiuose atgimstančios mūsų tautos entuziazmo verpetuose pasisėmęs kūrybinių impulsų, jis jai sukurtų dar ką nors tikrai monumentalaus, iškeliančio išeivijos lietuvių muzikinį įnašą į visuotinių, laike išliekančių meninių vertybių orbitą.

Chicagos teatruose

Tragiška jaunuolio drama

Vienas iš pačių stipriausių pastatymų šio sezono Chicagos teatrų scenoje tai „Tamer of Horses“. Vaidinimą pastatė Victory Gardens teatras (2257 North Lincoln Avenue).

Tai moderniškojo gyvenimo iškarpa iš jaunimo apraiškų. Vaidinamas beraštis jaunuolis, pro spygliuotą vielas prasiveržęs iš arešto namų, užklydęs į mokytojų šeimos butą. Jis pasisako, kad jo motina buvo gailėstingoji sesuo, tėvas gydytojas. Bet jie padarė abortą, pamatė, kad kūdikis dar gyvas, ir atidavė auginti svetimams. Jis gyvena gyvulišku instinktu, pasisavinęs gatvės vulgarų, nešvarų žodyną. Mokytojų šeima jo pagaili. Su didele kantrybe

Ty (Chuck Smith), buvęs mokytojas, moko jauną nusikaltėlį Hektorą (Dan Moser) skaityti William Mastrosimone dramoje „Tamer of Horses“.

Nuotrauka Jennifer Girard

imasi peraukėti, bet jis, kaip laukinis arklys, veržlus ir nesuvaldomas. Jo vardas Hektoras. Susidomi Hektora personažu graiki mitologijoje. Pramoksta kiek skaityti, bet taip ir apleidžia mokytojų namus, palikdamas žiūrovui spėti, ar jis sužmonišks, ar pasiliks gyventi gyvulio instinktu.

Šią dramą žiūrint, buvo galima pamatyti, ką gali padaryti didelio talento aktorai, labai nuoširdžiai pasirodę. Tera tik trys aktoriai, bet jie davė itin daug. Tiesiog gyvenso scenoje.

Mokytoja vaidinąs Chuck Smith yra dramos dėstytojas Columbia kolegijoje. Mokytojos vaidmenį — E. J. Murray, pasireikšusi televizijos vaidinimuose. Hektora vaidmenį — Dan Moser, su bakaluro laipsniu iš New Yorko universiteto. Režisierius Jonathan Wilson — teatro ir dramos profesorius Loyola universitete, Cincinnati ir Northwestern universitetuose gavęs magistro laipsnius iš režisavimo. Šis pastatymas žiūrovą nustebina, matant, ką režisierius gali padaryti, statydamas gerą veikalą. Dramos autorius yra William Mastrosimone, laimėjęs premiją, kūręs filmo skriptus. Jis pasisako, kad parenka veikalus, kurie atneša daugiau prasmės žmogaus gyvenimui.

Visi aktoriai nepaprasto talentingumo. Turbūt tai geriausias pastatymas, koki yra tekę matyti Chicago teatrų scenoje.

Juoz. Pr.

damas lydraštis su autoriaus pavarde, adresu ir telefono numeriu. Premijos siekti gali viso pasaulio lietuvių išeivijos kūrėjai.

8. Vertinimo komisija bus paskelbta vėliau.

Darbus siųsti adresu: Dalia Kučėnienė, 6621 South Troy Street, Chicago, IL 60629. Telefonas: (312)434-0706.

Pastaba. Lietuvių Bendruomenės literatūros premija už grožinę kūrybą bus teikiama 1989 metais už 1988 ar 1989 metais pasaudintą veikalą arba už bet kada parašytą rankraštį.

JAV LB Kultūros taryba

Atmintina dailininko Alfonso Dargio paroda

SAULĖ JAUTOKAITĖ

Vėl susilaukėme kitos meno parodos iš Europos, šį kartą nebe iš Lietuvos, bet iš Vakarų Vokietijos. Paroda buvo atidaryta 1988 m. lapkričio mėn. 25 d. Chicagos Jaunimo centro Čiurlionio galerijoje. Parodos svečias buvo dailininkas Alfonsas Dargis, daugeli

metų gyvenęs ir kūręs Rochesteryje, New Yorke, o dabar gyvenas mažame Vakarų Vokietijos miestelyje Friedrichshafen. Dailininkas, kuris ateinančių metų pavasarį švęs savo aštuoniasdešimtąjį gimtadienį, pats neatvyko į šią suaktyvinę parodą. Bet jis į parodą atsiuntė vėliausios savo kūrybos 1986, 1987, 1988 metų

darbus.

Alfonsas Dargis yra gerai pažįstamas meno parodų lankytojams. Ne kartą jis yra šioje galerijoje suruošęs individualią parodą ir dalyvavęs bendrinėse. Vėliausioje jo parodoje buvo iškabinta apie 60 paveikslų. Šių naujausių kūrybos darbų tematika yra gana paprasta. Apie pusę kūrinių autorius pavadina tiksliai kompozicijomis, o kitiems duoda tokius pavadinimus: šeima, klounas, medaus mėnuo, žemė ir saulė, piknikas.

Beveik visuose Dargio kūriniuose figūroja žmogus arba kuri nors jo kūno dalis. Dailininkas mėgsta žmogaus kūną „išardyti“. Dažnai paveikslė matome atskirtas kojas, galvą, rankas, liemenį. Pvz., viename kūrinyje matome ant juodo fono tiksliai baltas rankas ir baltą veidą, pučiantį raudoną dūdelę. Arba kitame dailininkas sukomponuoja simetrišką kompoziciją: viršuje horizontaliai guli trys figūros, o apačioje į mus žiūri trys vertikalūs veidai-galvos. Jo žmogus nieko neveikia, jis tiksliai egzistuoja erdvėje. Jis guli įvairiose pozose — išilgai, skersai ir aukštyn kojomis. Dailininko žmogus yra supaprastintas, jo veidas, rankos, kojos yra grubios, figūra apibendrinta, suskaldyta į plokštumas, kuriose dar galime rasti žmogaus kūno dalis.

Dargio linija yra tiesi, staigiai laužta, lenkta, stipri, stora. Formos yra geometrinės — trikampiai, kvadratai, apskritimai. Daugelyje kūrinių dominuoja grynų spektro spalvos — raudona, mėlyna, žalia. Tarp savęs jos yra sujungtos juoda linija. Manipuliuodamas spalvomis, autorius išgauna erdvės iliuziją. Nors daili-

ninko linijų ir plokštumų konstruktyvinė kompozicija yra artima kubizmui ir kartais net primena liaudies meno primityvizmą, tačiau jis yra originalus, ekspresyvus, parodantis daug vidinės išraiškos, savo vidinio pasaulio. Jo kūrinių patraukia

žiūrovą savo dideliu iškalbingumu. Dailininkas savo vaizduote kalba į mūsų vaizduotę. Formų ir spalvų derinys jis išgauna kūrinius, pasižyminčius švarumo ir kilnumo išpūdžiu. Jeigu Dargis ir užmena Picasso kūrybą, jis tačiau skiriasi nuo ispano dailininko savo elegantiškumu ir patrauklumu. Dargio parodos kūrinius reikia gerai

ištildyti ir pajusti bei pasiūlyti jo meistriskai juose įvykdyta technika. Dinamiškos kompozicijos, supaprastintos figūros yra išraiškos, ekspresyvios ir tipiškai dargiškos.

Tad 1988 metų Čiurlionio galerijos sezono užbaigime su dar viena išpūdinga ir atmintina meno darbų paroda. Meno parodų lankytojai esame dėkingi dailininkui Alfonsui Dargiui už nepailstamą kūrybinį darbą ir linkime jam dar kūrybingų ir sveikų metų.

LB premija už mokslo veikalą

JAV LB Kultūros taryba 1988 metų Lietuvių Bendruomenės Literatūros premiją skirs už 1986, 1987 ar 1988 metais išleistą lietuviškos tematikos humanitarinio turinio mokslo veikalą arba eseistinių straipsnių rinkinį.

1. Premijos siekti gali ir nespausdinti veikalai, rankraščiai, nesvarbu, kada parašyti.

2. Premijai bus priimami ne tik lietuvių, bet ir anglų kalba parašyti veikalai.

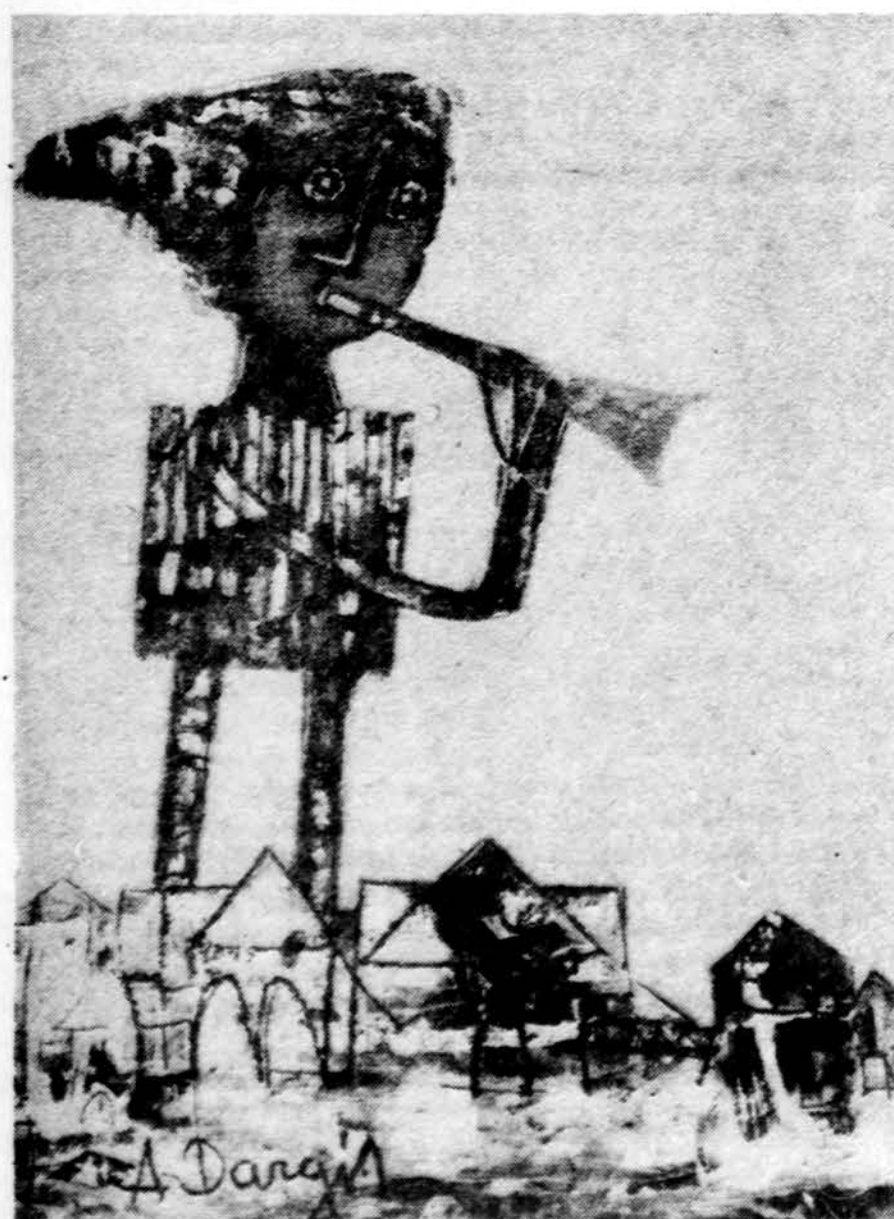
3. Paskutinė data veikalams įteikti — 1988 m. gruodžio 31 diena.

4. Pageidautina, kad rankraštiniai veikalai būtų parašyti mašine. Tačiau bus priimami ir lengvai išskaitomi ranka rašyti veikalai.

5. Kiekvieno rankraščio pakanka atsųsti po vieną nuorašą, bet kiekvieno spausdinto veikalą siunčiama po penkias knygas. Jas, jei norės, pasilikis vertinimo komisijos nariai. Visi rankraščiai bus grąžinami jų autoriams.

6. Apie gautas siuntas bus pranešta siuntėjams. Už paštą užkliuvusias ar dingusias siuntas Kultūros taryba neatsako. Jų ieškojimu rūpinasi patys siuntėjai.

7. Prie kiekvieno veikalą prideda

Alfonsas Dargis

„Rytas“, 1988

Is dailininko Alfonso Dargio 80 metų amžiaus suaktyvinės parodos, vykusios nuo lapkričio 25 iki gruodžio 11 dienos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

Alfonsas Dargis

„Atostogos“, 1988

(Paveikslas klišė yra įdėta teisinga orientacija.)